

Literatūra

RAŠTIJA
MENAS
MOKSLAS

NR. 216

CHICAGOS LIETUVIŲ LITERATŪROS DRAUGIJOS LEIDINYS

IX METAI

PETRAS TARVYDAS

JONAS MARCINKEVIČIUS

Žiupsnys vaizdų iš rašytojo gyvenimo.

(Tęsinys)

Jonui Marcinkevičiui teko išgyventi tą baisų momentą, kai jis nelauktai buvo pamintas už rankos ir paklaustas:

— Ar supranti ką darai?..

Nieko ypatingo nelaimėtume, jeigu ir norėtume įsigilinti į visas šios savotiškos bylos smulkmenas. Pakaks pasakyti, jog karo tardytojai rado ganėtinai medžiagos atiduoti jį karo teismui.

* * *

Rūstūs karininkų ir kareivių — teisėjų veidai.

Jonas nesitiki jokio pasigailėjimo, jokių nuolaidų. Prokuroras neranda net reikalo daug kalbėti. Jis skubiai perskaito keletą numatytų dokumentų ir pažymėjęs, jog kaltė pilnai įrodyta, reikalauja griežčiausios bausmės.

Jonas vėliau sakydavo, kad jam likimas atrodęs jau išspręstas ir jis tik norėjęs, kad viskas kaip galima greičiau pasibaigtų...

Bet Jonas turėjo tą laimę, kad jo gynėju iš paskyrimo (vadinasi, ne samdytas) buvo vienas žymiausių Lietuvos teisininkų jau tada "buvęs ministeris" prof. Petras Leonas.

Tik ir šios progos Jonas nesugebėjo, o gal greičiau dėl savo būdo savybių, negalėjo išnaudoti.

Prof. P. Leonas, matydamas šalia savęs jam pavestą ginti bejėgį vaikina, kurs nemokėjo save apsaugoti nuo piktųjų svetimų šnipų gaujos, kuris lygiai yra bejėgis ir šiandien, atsistoja prieš karo teisėjus jau ne kaip advokatas, bet kaip vyresnis žmogus ir lietuvis-patriotas, kuriam gaila kiekvieno gimtojo krašto sūnaus.

Kas pažinojo prof. P. Leoną, gerai žino, kad teisme jis kalbėdavo vienodu, sakytume, sausoku balsu. Bet šiandien jo balsas išduoda profesoriaus susijaudinimą. Geriau negu bet kas, jis žino, kaip griežti įstatymai, kuriuos karo teismas įpareigojęs Jonui pritaikyti. Tad profesoriaus kalba buvo, galima sakyti, neoficiali.

— Ponai karininkai, — prabilo profesorius ir kiek palaukęs, staiga parodė į patį save, — jūs matot prieš save žilą žmogų. Ilgus metus aš stengiausi dirbti Lietuvai, savo tautos gerovei. Bet šiandien, jeigu kas mane paklaustų, aš ranką padėjęs ant krūtinės, negalėčiau pasakyti, kad savo gyvenime jokios klaidos nesu padaręs... O štai čia vaikelis, neišmanėlis... Gudrūs nusikalčiai pastatė jam spąstus, jis susipainiojo ir klupo... Ir jūs patys, ponai karininkai, už mane esate daug jaunesni, bet ar galite tvirtinti, kad negalėsit gyvenime jokios klaidos padaryti... Rašydami sprendimą, atsiminkit mano žodžius...

Teisme susidarė naujas ūpas. Jeigu pirma buvo viskas aišku, tai dabar profesoriaus Leono kalba visas kortas sumaišė. Bet čia pat Jono galvoje atsirado visai nelaukta reakcija į Prof. Leono kalbą. Jonas nebūtų tuo, kuo jis tikrumoje buvo, jeigu jis čia pat neatsistotų ir nepareikštų teismui:

— Aš nesu toks neišmanėlis, aš viską suprantu...

Prof. P. Leonas dar kartą atsistojo, patraukė pečiaus ir stebėdamasis liūdnai pasakė:

— Čia aš jau nieko negaliu padėti...

Šis Jono Marcinkevičiaus gyvenimo epizodas būtų visai neįtikėtinas, jeigu jis patstų visų detalių lirinio atvirumo momentu nebūtų pasakojęs... Bet ši Jono išpuolį reikia suprasti. Kas moka įsigilinti į panašų psichologinį momentą, pajus Jono jausmų sudėtingumą.

Kaip ten bebūtų, viskas pasibaigė tuo, kad Jonas atsidūrė Kauno sunkiųjų darbų kalėjime tarp "sukaustyty latrų", pasmerkta visam gyvenimui kalėti.

Čia ir buvo Jono gyvenimo didžioji mokykla (tarp kitko: KSDK-me biblioteka buvo gausi ir turtinga), kuri žalią vaikina gavusi suformavo jį ir paleido į tolimesnį gyvenimą tokį Joną Marcinkevičių, kokį mes matėme Kaune rašytojų tarpe besisukinėjantį, ieškančią smulkaus uždario visų kryptų redakcijose, berašantį vieną knygą po kitos ir atkakliai besigrumiantį su gyvenimo neįveikiamais sunkumais...

Įstatymai rado Joną kaltu, formaliai paėmus jo kaltės negali nuneigti, bet vėlesnis jo gyvenimas vis tik įrodė, kad čia būta tik nelemtos klaidos. Ir lietuvių visuomenė jam šitą klaidą savo laiku buvo visiškai dovanojusi.

Tais laikais, kai vyko Jono teismas, Kauno spauda, dar negausi, panašių bylų neaprašinėjo. Kažin ar buvo bent trumpa žinutė, kad kažin koks, niekam nežinomas, Jonas Marcinkevičius buvo teisiamas karo teisme.

* * *

Apie Joną Marcinkevičių pirmieji patyrė rašytojai. Galima sakyti visai paprastas įvykėlis čia suvaidino tam tikrą vaidmenį. Atsitiktinai Vytautas Bičiūnas Kalinių Globos Draugijos pakviestas Kauno kalėjime skaityti kažin kokią paskaitą (o jis galėjo paskaitas skaityti bet kur, bet kada ir bet kuria tema) pamatė degančiomis rudomis akimis vaikina, kuris varžydamasis jau žinomą rašytoją klausė, ar negalima būtų kur nors išspausdinti jo raštų iš kalinių gyvenimo.

Vytautas Bičiūnas ir nunešė į dienraščio (krikščionių demokratų) Ryto redakciją pluoštą stambiomis Jono raidėmis prirašytų popierių.

Vienas kitas brolių-rašytojų paskaite fragmentus iš "Sukaustyty latrų" ir nusprendė, jog čia nauja žvaigždė mūsų literatūros pasaulyje.

— Kas autorius? — pradėta teirautis.

Dr. P. Radzevičius, Ryto redaktorius, išaiškino, jog autorius — tai vaikinai už šnipinėjimą lenkų naudai lig gyvas galvos sėdįs kalėjime.

Jau pirmųjų Jono Marcinkevičiaus raštų vaizdingumas, mokėjimas stebėti gyvenimą, jo platūs užsimojimai negalėjo nesukelti tam tikro susidomėjimo. Rašytojų tarpe pradėta kalbėti apie jo išvadavimą. Kazimieras Binkis užpuolė Girą:

— Eik, Liudai, daryk viską, kad nesupūtų kalėjime šis jaunas rašytojas!..

Ir Liudas Gira, jeigu tik jam kas pakišdavo kurią nors idėją, tuojau užsidegdavo, ir kitus kaitindavo bėgiodamas po Kauną ir vis sprandą pamuistydamas. Paskutinį mygtuką, rodos kanaaninkas J. Tumas-Vaižgantas paspaudė, kad Jonas Marcinkevičius išeitų į laisvę.

* * *

Išėjęs iš kalėjimo Jonas pats sau ir visiems kitiems vieną kartą visam gyvenimui pasakė, kad jis rašytojas ir jokio kito darbo nedirbs. Kiti mūsų rašytojai vis dar

nebuvo drąsūs. Vienas sėdėdavo aptiekoje, kitas redakcijoje, trečias diplomatinio fraku maskavosi, kad tik nepripažinti, kad jis tebėra toks nevykėlis, jog kito darbo neišmano, kaip tik būti rašytoju ir nieko neturėti ir būti nustumtam užpečkin ir jausti visų "rimtų" piliečių pastovų paniekinimą.

Jonas Marcinkevičius — rašytojas ir baigta! Šiandien jis gavo avansu vieną kitą dešimtinę. Todėl šiandien ir Jonui ir Jono draugams gerai. Bet šiandien neverta galvoti apie neišvengiamą rytdieną. Nors toji rytdiena ir bloga būtų.

Jonas kartą sakė, kad jis labai nustebo, kai tik ką išėjęs iš kalėjimo vieną dieną neturėjo iš ko papietauti. Visą dieną ir išbuvęs nevalgęs.

— Kalėjime taip nebūdavo. Ten visados pietūs nustatytu laiku būdavo atnešami, — pridūrė jis sarkastiškai.

Jonas niekad neturėjo laiko. Beviltiškai besistengdamas anuos neišvengiamus "galus su galais sudurti" Jonas rašė vieną knygą po kitos. Jis net, galima sakyti, savotiškai "patobulino" rašymo techniką. Lietuviai rašytojai paprastai konservatyviai laikėsi senoviško rašymo būdo. Atseit, daugumas jų plunksnele pamažu braižė popierių. Marcinkevičius padarė šuolį tolyn: jis daugumą savo knygų yra padiktavęs įvairiems savo sekretoriams. Sekretorių tarpe kai kurį laiką buvo ir jo žmona-gražuolė Marytė Virakaitė, Amerikos lietuvio dukra, berods ir gimusi Amerikoje.

Čia pastebėsime, kad labai gerai padarė Kauno kalėjimo viršininkas (taip pat poetas), kad smarkiai subaręs, atgrąšino Joną nuo vedybų su prostitute, kurią Jonas pamatė to paties kalėjimo — moterų skyriaus lange ir taip įsimylėjo, kad kreipėsi į kalėjimo administraciją, prašydamas leidimo jam susituokti su ta mergina, iš kurios tik porą slaptų laiškelių per sargus buvo gavęs.

Pagalvokim — ištisas dešimtmetis kalėjime. Ir aplinkui tie patys "sukaustyty latrai". Tad Jonas, pamatęs Kauno prostitutę kalėjimo lange, buvo tikras, kad gražesnės merginos jis savo gyvenime jau nesutiks.

Bet štai išėjęs iš kalėjimo jis susipažįsta su Maryte ir gauna nuoširdžią žmoną, kuri be didelių aimanų kentėjo kartu su Jonu, kai jiems pasitaikydavo kūdos dienos. Jonas buvo pilnas ambicijos. Jis trūko-lužo norėjo savo Marytei sudaryti gražų gyvenimą. Bet jeigu jauna moteris dešimtą kartą turi adyti tas pačias kojines ir vaikščioti šleivais batukais, apie "gražų" gyvenimą jau nėra kalbos. Gal todėl Jonas nelabai rankiodavo priemones, kai reikėdavo dažnus trūkumus pašalinti.

Taigi. Sekretoriams diktudamas Marcinkevičius negalėjo susikoncentruoti, jis neturėjo progos nuodugnai apgalvoti savo raštus. Štai todėl jo skaitytojai kartais stebėdavos, kad tik nuvestas į tvartą bėrukas, po kelių puslapių pasidarydavo "širmuku". O vieno romano veikėjas Petras kelių dešimčių puslapių plote pavirsdavo į Joną. Buvo ir taip, kad jau miręs veikėjas, kaip niekur nieko toliau "darbavosi" tarp kitų, dar gyvų...

Čia neverta daug stebėtis. Sutikim, kad naujoji, lietuviškom gyvenimo sąlygom nepritaikoma, rašymo technika kalta. O visumoje Marcinkevičiaus romanas pagaudavo skaitytoją nors tą romaną parašęs au-

(Tęsinys 2-am psl.)

torius dažnai nebespėdavo dar kartą jį perskaityti. Skaitytojai žavėjosi jo vaizdingumu ir tikra gyvenimiška jo personažų psichologija.

Ir niekur, kur ssuiduriam su Jonu Marcinkevičium, nepradėkim stebėtis arba tuo jau jį peikti.

Iš jo paties žodžių sužinome ir tokį atsitikimą šio rašytojo gyvenime. Visur avansai išimti, niekur grašio nebegali jis gauti. Kitos išieties neradamas Jonas ateina pagaliau pas leidėją K., kuris pats būdamas dievobaimingas ir paklusniai praktikuojantis katalikas vis dėlto leisdavo ne tik Marcinkevičiaus, bet ir anų komunistuojančių rašytojų knygas.

Jonas sėdi liūdnas. Leidėjas be skrupulų jį išpėja, kad daugiau avanso jau negali duoti.

— Dieve brangus! — vaitoja leidėjas, pasikąšęs savo įraudusią plikę, — tiek išimta pinigų!...

Bet jie abu toliau pradeda kalbėti apie šį bei tą.

— Kurion ryt bažnyčion eisi mišių klausyt? — tarp kitko kad ką nors pasakius teiraujasi Jonas.

— Trejybės bažnyčion, išpažinties eisiu, — atsako leidėjas. Ir pagalvojęs dar priduria: — O tu, Jonai, kada buvai išpažinties? Nueitum kartu.

— Išpažinties, sakai... Nu... gerai...

Leidėjas prieina prie spintelės:

— Ką padarysi, Jonai, žinau, kad pinigai tau reikalingi. Štai imk šimtinę.

— Ne, — atsako įsidrąsinęs Jonas, — be dviejų šimtų negaliu pas Marytę grįžti. Namų savininkas veja iš buto, malkų nėra, duonos nėra trupinio.

Jonas gauna du šimtus. O ryto metą — sekmadienį — jie abu Trejybės bažnyčioje susitinka. Prie klausyklos prieina abu kartu: Marcinkevičius iš vienos pusės, o leidėjas K. iš kitos.

Kaip verpetas įsisuka Marcinkevičius į sensacijas pamėgusio laikraščio redakciją (jo plaukai irgi verpetu):

— Čia mano pasikalbėjimas su maršalu Pilsudskiu. Kai buvau Vilniuje... dar anais laikais, pilsudskis atvažiavo į Vilnių...

Žodžiu, jis gauna mažą avansą. O sensacijas pamėgusio laikraščio redaktorius kitą dieną, kai mėgina rankraštį paskaityti, randa, kad čia būta paprastos makulatūros, įvairių rašinių lapelių be ryšio ir be prasmės. Tik pirmas puslapis Jono ranka, plačiom raidėm, užpildytas su anuo vilionančių antgalviu.

— Apgavai, bet ką padarysi, tokia mūsų būklė. Žinoma, aš tau be to rankraščio nebūčiau galėjęs avansą duoti. Kitiems trūko, — prisipažįsta nusiminęs redaktorius. Bet jie abu pasilieka draugai ir ilgas valandas kalba įvairiausiomis temomis nuo Jono gyvenimo kalėjime lig velnio galybės...

Tai menkniekiai, tai neišvengiamas priedas prie to gyvenimo, į kurį buvo nuginzdes Jonas. Nei stebėtis, nei peikti nereikia skubėti. Jonas buvo geros širdies ir pastovus bei ištikimas draugas.

Matydavai, kai Jonas Laisvės Alėja eina su kažkokiu apšepusiu žmogeliu. O retkarčiais galėjai pastebėti, kad Jonas graibo po savo kišenius, kuriuose juk visados nedaug ką galėjai rasti. Išima, jei turi penkinę, jei ne, tai du sidabriniu litu ir nežymiai išspraudžia tam žmogui į delną.

— Čia mano katoržnikas. Sunku jam. Iš kalėjimo išėjus, žinai, niekas nenori į darbą priimti, — aiškinas Jonas.

Aplink jį nuolatos vis sukdamos toks nedidelis spiečius įvairaus plauko žmogėnų su kuriais Jonas ar "iš kalėjimo pažįstamas", ar "vienoje kameroje sėdėjo". Jie visi išnaudodavo gerą Jono širdį, jo sąskaiton valgydavo, gerdavo ir dar pinigų ta pačia proga iš jo pasiskolindavo. Jonas, jeigu tik turėjo, visiems davė, visus šelpė. Bet, kad dažnai pas jį būdavo tuščia, visai tuščia.

Ir Jonas ne odėl taip elgdavosi, kad anie velnio nešti ir pamesti žmogėnai — iš kalėjimo pažįstami mokėjo jam pataikauti, ne todėl, kad jis būtų norėjęs tuščios garbės, bet kad jo širdis tokia.

— Čigonai — mano giminės, — juokais sakydavo Jonas.

Ir tiesą sakė, nes jis nežinojo, kad būtų galima sutaupyti. Retkarčiais jo svečių būriai būdavo dideli ir parinkti iš įvairiausių sluoksnių, pradedant vienu kitu literatūrai artimesniu diplomatu ir baigiant nematytais vyrūkais, kurie suspėdavo visas ant stalo vaišes sudoroti, kol į ceremonijas palinkę santūrus svečiai nė nepradėdavo vaišintis.

Žinoma, po tokių galantiškų vaišių Jonui atėdavo rytojus, dažnai net labai sunkus rytojus.

* * *

Visoki buržuazinio pasaulio nusikaltėliai rusų bolševikams, jų keistos imaginacijos keliu pasirodė jiems "socialiai artimas elementas". Marcinkevičius tokiu būdu buvo pats tas "artimas elementas" bolševikams. Visais požiūriais Marcinkevičius neabejotinai buvo priimtinas rusams.

Bet štai atslinko liūdno atminimo 1940 metai — rusų okupacijos metai.

Tiktai strikt-pastrikt iš visų kampų šoko pas rusus-bolševikus kai kurie su menu šį bei tą bendro turintieji "darbuotojai" — kabutėse. Nervingu šuoliu šoko vyrukai apsispardydami naujiems šeiminkams pataikauti. Egi iš visų partijų — iš šventųjų ir iš prakeiktųjų — buvo susidaręs būrys belenktyniaujančių kreatūrų. Geresnes vietas užimti trokštančių ir greičiausia okupanto akyse pasižymėti pasimazgiusių — tokių lakišių, atseit lengvo kalibro, bet kurio vėjo nupučiamų žmogelių, kurie vienu ypu sugeba ir pažiūras ir įsitikinimus pakeisti — atsirado visos rieškučios...

Na, o Jonas Marcinkevičius? Jis liko, kaip ir buvęs, tik rašytojas. Toks pat, nuo daugumos atplyšęs. Tik toks skirtumas, kad jau pinigų daug turėdavo. Mat, rašytojus rusai papirkinėjo pirmoje eilėje ir plačiu mastu.

Štai pažvelkime į išblykusių Kauną rusų okupacijos metu. Užsukime į bankininko Vailokaičio gražius namus Vienybės aikštėje, kurie dabar jau Rašytojų Namai, su visais butais ir vynu bankininko rūsyje.

Iš Maskvos specialiai atsiųstas rašytojus ir aplamai meno žmones leninizmo mokyti prof. K. aiškina vieną vakarą susirinkimui apie socialistinį realizmą. Socialistinis realizmas — tai esanti tikroji meno kryptis. Buržuazinis realizmas, girdi, pasaulį vaizduoja taip, kaip patinka buržuazijai. O socialistinis realizmas jau gyvenimą tikrą, neiškreiptą parodo. Todėl socialistinis realizmas esąs suprantamas ir priimtinas liaudžiai.

Susirinkusių veiduos paklusnumas. Štai, buvęs ateitininkas, rašytojas G. nedrąsiai gailisi, kad lig šiol dar nespėjęs leninizmo pažinti. Maskvos profesorius išdidus, kai didelio viešbučio durininkas-šveicorius, jį pertaria, sakydamas, jog jam aišku, kad visi čia susirinkę prakeikto smetoninio režimo pavergti, negalėję leninizmo mokyti. O jam, atseit, Maskvos profesoriumi, esą malonu, kad "tovarišč" prisipažįsta ir rodo girtiną palinkimą.

Ogi žiūrėkit, rašytoja Č., kai tik profesorius sumini Stalino vardą, nieko nelaukdama atsistoja ir pačioje jo panosėje (rašytoja Č. vis sėdėdavo pirmoje eilėje) ploja, kad jis matytų jos uolumą.

Marcinkevičius iš tolumo kampo teiraujasi:

— Ar galima paklausti?

Majestotišku mostu leidimas duodamas. Tada Marcinkevičius šneka:

— Bolševikai užgiria socialistinį realizmą. Ir sakot, kad jis yra suprantamas ir priimtinas liaudžiai. Bet Lietuvos liaudis jo dar nesupras. Socialistinis realizmas ne-

gali dabar Lietuvos liaudžiai būti priimtinas todėl, kad ji tebegyvena savo gyvenimu, ji neatprato nuo savo legendų ir pasakų. Čia jos tiesa, o socialistinis realizmas jai bus melas. O tarp kitko ir nuo religinių įsitikinimų mūsų liaudis nenutolo.

Salėje pasidarė visiškai tylu. Galėjai girdėti kaip kai kieno kinkos dreba. Prof. K. deda pastangas nuotaikas atitaisyti, kalba apie tai, kad reikia kantrybės, kad reikia liaudį perauklėti, kad reikia ją padaryti komunistinę... Bet paskaitos įspūdis pasiliko nebe toks vaikus.

* * *

Šiandien galėtume net pasakyti, kad Marcinkevičius išpėjo, jog pasišiausęs reakcijai visi, kurie poterių nekalba, galės būti palaikyti komunistais ir Lietuvos priešais. Skulptoriaus J. Grybo sušaudymas Vasilėkovo parke Jurbarkė tai visiškai patvirtina. Todėl Marcinkevičius pabėgo į Maskvą, tuo pačiu žygiu tikėdamasis praturtinti save naujais patyrimais ir išplėsti savo akiratį.

Ir ten su Marcinkevičium nieko ypatingo nenutiko. Tiesa, jis su Liudu Gira buvo pasidaręs karo korespondentu. Vienas jų, kaip žmonės kalba, gavo pulkininko, o kitas, berods, majoro laipsnį. Bet čia joks priedas prie jo biografijos.

Gamta buvo gausiai apdovanojusi Marcinkevičių. Tai buvo Balzakinio mąsto rašytojas. Jam nebaugu buvo imtis sunkias psichologines problemas narplioti. Jo gili ir turtinga vaizduotė sukūrė visą galeriją gyvų tipų. Jau pirmose "Sukaustytų latrų" apybraižose vienu kitu brūkšniu jam pavyko išskaptuoti gyvų, riškių žmonių portretus. O visų svarbiausia, kad Marcinkevičius turėjo reto stiprumo rašytojišką temperamentą.

Jis pažino žmones, pažino žmonių aistras ir jų silpnybes, nes ir jis pats nebuvo laisvas nei nuo aistrų, nei nuo silpnybių...

Neskubėkime kaltinti vieną patį Joną Marcinkevičių, kad tai visa tik dalinai atspindėjo jo gausiuosius raštus.

Iš kalėjimo išėjęs jis dar nespėjo visu ūgiu išsitiesti. O juk kalėjime jis išsėdėjo gražiausius savo gyvenimo metus.

Nejaukus jo gyvenimas, o jo kelias skausmingas. Bet tai yra kiekvieno lietuvių rašytojo kelias, tai kiekvieno per vargą ir skausmus besiveržiančio būti Lietuvos rašytoju, kelias.

KAI KAS IŠ KNYGŲ

— 0 —

Pasirodo, kad gerų autorių ir knygos neblogai perkamos. Pavyzdžiui, spalio mėnesį vienos iš pirmųjų "bestselerių" yra kaip tik žymiųjų autorių naujosios knygos. Tai Nobelio laureatės Pearl Buck *Come my Beloved* ir A. J. Cronino *Beyond this Place*.

— 0 —

Nuo lapkričio 1 d. bus dukart per mėnesį skaitoma poezija per tam skirtą valandėlę per radiją: pirmąjį mėnesio penktadienį bus skaitoma iš dabartinės poezijos — iš to žurnalo puslapių; o trečiąjį penktadienį — anksčiau poetų eilėraščių.

— 0 —

Vos spėjom pamiršti neskaniai nusibaigusį dramos konkursą, kai vėl spaudoje paskelbtas vaidinimo veikalėlių mokyklinio amžiaus vaikams konkursas. Tikslai ir pastangos, atrodo, turėtų būti pagirtini. Bet rašytojų tarpe kyla pasipiktinimas viena sąlyga: tas liliputines premijėles gavę veikalėliai pereina visiškam konkurso ruošėjų nuosavybėn. Už penkiasdešimt dolerių autorius turės atiduoti veikalą ir net pats negalės juo niekados daugiau naudotis, pvz. skaityti literatūros vakaruose, per radiją, spausdinti laikraštyje ir tt. Tai peržiūri sąlyga. Vargu ar rimti autoriai galės šitame konkurse dalyvauti.

DĖL KANAUNINKO TUMO LAIŠKO DRAMATURGUI V. NAGORNOSKIUI

Naujienu rugsėjo 12 dienos II daly, Nr. 207, Nadas Rastenis, apibūdindamas dramaturgo Vinco Nagornosko nuveiktus literatūrinius bei visuomeninius darbus, pateikė ir kanauninko Tumo laiško, rašyto autoriui, ištrauką. Tame laiške pasakyta, kad tikrąjį Nagornosko veikalų sceningumą lietuviams Rygoje yra parodę pp. Jurgis ir Jonė Linartai ir iš Politechnikos studentų bei kitų asmenų jų sudarytoji artistų mėgėjų kuopa. Be pačių Linartų, kurie vaidinę vyriausias roles ir režisuodavę, kan. Tumas išvardina kitus vaidintojus, tame skaičiuje, kuone paskutinėje vietoje, inž. Petrą Pundzevičių. Toliau sakoma, kad "Pilniečiai" buvę statyti du kartus (1911 ir 1913 m.), o "Živilė" 4 kartus (1910—1913 m.).

Kaip įvęs tų vaidinimų aktyvus ludininkas (nuolatinis sufleris) turiu pasakyti, kad kan. Tumo laiške išdėstyti faktai nevisai yra tikslūs. Drama "Živilė" pirmą kartą Rygoje buvo suvaidinta ne 1910 m. kaip kan. Tumo laiške minima, bet 1904 metais, Rygos lietuvių studentų Ratelio "Viltis" naudai. Režisavo Politechnikos studentas Petras Pundzevičius, kuris Lietuvos neprik. laiku išsitaravo iki inž. pulkininko laipsnio. Tos dramatos rankraštis buvo gautas iš Amerikos, tur būt, iš paties autoriaus ir, reikia manyti, kad jį buvo gavęs muzikas Aleksandras Kačenauskas, kuris, būdamas amerikiečių stipendininku, turėjo su Amerikos lietuviams ryšių. Programą ir libretą tam vaidinimui studentai "viltiečiai" atspausdino rusų ir lenkų kalbomis. Publikos į vaidinimą prisirinko tiek daug, kad Latvių Draugijos erdvi salė Pauliči gatvėje buvo perpildyta. Vaidinimas pavyko kuo puikiausiai režis. P. Pundzevičiaus sugebėjimo bei pasidarbavimo dėka. Po šio pirmojo pastatymo "Živilė" dar 4 kartus buvo pakartota.

O dar anksčiau, būtent 1903 metais, pirmą kartą Pundzevičiui režisuojant, Rygoje buvo suvaidinta iš lenkų kalbos versas Korženevskio veikalas "Pabaigtuvės". Vaidinimas įvyko Latvių bendruomenės salėje. Publikai vaidinimas labai patiko ir jį neapsigailėjo vaidintojams ir režisoriui katučių. Į tą vaidinimą nepateko apie 300 žmonių, kuriems reikėjo grįžti namo, nes salė ir galerijos buvo perpildytos. Po to pirmojo vaidinimo P. Pundzevičiaus vardas kaip režisoriaus plačiai praskambėjo Rygos lietuvių tarpe. Vėliau, rengiant vaidinimus, dažnas paklausdavo "Ar Pundzevičius režisuos?". Gavęs atsakymą, kad ne tik režisuos, bet ir pats vaidins, išeidavo su nusistatymu į vaidinimą atsilankyti ir dar savo draugus atsivesti.

Pundzevičius ne tik režisuodavo, bet ir pats vaidindavo sunkiausias roles. Tais pačiais 1903 metais "Pašalpos" D-ja suvaidino 3 vakarus, kuriuose režisavo P. Pundzevičius. Tais metais D-jai iš tų parengimų liko gryno pelno apie 2,500 rublių. Toks didelis pelnas buvo pasiektas Pundzevičiaus nepaprasto atsivaidinimo Lietuvių Teatrui Rygoje dėka. Vėliau per ištisą dešimtą metų jis yra režisavęs visą eilę veikalų. Negalima paminėti Jurgio ir Jonės Linartų, ir dviejų kitų svarbiausiųjų vaidintojų nuopelnų, būtent Vlado Skardinsko ir Juzefos Vysockytės. Jie visi 4-ri nuo 1903 metų, pradedant Korž. "Pabaigtuvėmis" iki pat pirmojo pasaulinio karo, buvo Pundzevičiaus mokiniai, nuolat jo patarimų atsiuoklavę, nuolat vaidindavo, ir jį pavaduodavo režisuojant. Taip atsitiko su "Pilniečių" tragedija, kurią kan. Tumas mini savo laiške. "Pilniečiai" buvo pirmą kartą Rygoje suvaidinti 1911 metais, tikrai juos režisavo J. Linartas. Įvyko tai tokiomis aplinkybėmis: kai buvo gautas rusų cenzūros leidimas vaidinti tą veikalą, tai aš, atiduodamas leidimą Petriui Pundzevičiui, paklausiau, kas režisuos "Pilniečius?". Jis atsakė, kad tai atliks J. Linartas, nes jis patsai apsiimti negalys, kadangi turys atiduot terminuotą darbą profesorui. Jis pridūrė, kad tokį veikalą suvaidinti, kuriame dalyvauja 60 vaidintojų, reikia tinkamai padirbėti, be to, tenka pritaikyti aktoriams senovės laikų kostiumus, kas nėra taip paprasta.

J. Linartas, režisuodamas "Pilniečius", juos gerokai sutrumpino, praleisdamas keletą masinių paveikslų. Šį kartą, nors suvaidino neblogai, bet tokio didelio entuziazmo kaip režisuojant Pundzevičiui nebebuvo.

Grįžtant prie Pundzevičiaus asmens tenka pasakyti, kad tai buvo labai malonus žmogus ir įgimtas aktorius. Jis teatrą nepaprastai mylėjo. Plačiai apsiskaitęs šioje srityje ir vispasiškai išsilavinęs, pats, turėdamas gražų balsą, dėkingą sceninę išvaizdą ir jaunatvišką užsidegimą, ėmėsi Rygos lietuvių teatrą organizuoti. Į savo kaip režisoriaus uždavinį jis žiūrėdavo su nepaprastu rimtumu. Iš pradžių pats nuodugniai su veikalu susipažindavo, vėliau, surinkęs vaidintojus ir padalinęs roles, su jais visą veikalą perskaitydavo dar keletą kartų, plačiai apibūdindamas kaip veikalo esmę, taip ir kiekvieną atvaizduojamą asmenį. Pradėjus repeticijas, kiekvienam vaidintojui nurodydavo jo vietą, judėjimą, toną, kuriuo turi kalbėti; tol dirbdavo su kiekvienu, kol aktorius pilnai persiimdavo jo atvaizduojamo asmens padėtimi ir scenoje

(Nukelta į 7 psl.)

LIETUVIŠKĄ DUONĄ

ir įvairius kepsnius kepa iš tremties atvykęs patyręs Lietuvoje kepėjas - specialistas

ALEKSAS GAIDJURGIS

STAR BAKERY

738 West 31st Street

Telef.: CALUMET 5-2173

(Tik pusė bloko į rytus nuo Halsted St.)

PRIMAMI ĮVAIRŪS SPECIALŪS UŽSAKYMAI

PASIMATYKITE SU STANLEY LITVINU

APIE JŪSŲ INSULIACIJOS
PROBLEMAS
DABAR YRA LAIKAS ĮRENGTI
SAVO NAMĄ ŽIEMAI

Mes turime išdirbtą reputaciją pilno pasirinkimo A-1 rūšies stako lentų ir namams materiolių.

CARR-MOODY LUMBER COMPANY

3039 SO. HALSTED STREET

TEL. VICTORY 2-1272

STANLEY LITVINAS, Mgr. — LIETUVIAI SALESMONAI

Knygos, kurias myli ir protas ir širdis

TINKAMIAUSIOS
ilgiems žiemos vakarams
ir Kalėdų dovanoms

KNYGOS

gaunamos iki Naujų Metų
beveik už pusę kainos.

ČIKAGOS ŠEŠELIAI.
Septynios novelės, ba-
sesnės už Upton Sin-
clair'io Raistą; iliustru-
tos: 316 psl.; Kaina \$3

SLIAPTARNIAI. Pirmą
knygą, kurioje tiek daug
pasakyta apie Amerikos
lietuvių gyvenimo sunku-
mus, vargus ir kovas dėl
lietuviybės. 652 psl., Jo-
no Šliupo, "dėdės" Šerno
ir kun. Dembskio atvaiz-
dai, kaina tik 3 doleriai.

SIRDIES RŪMAI. Am.
lietuvių gyvenimo ro-
manas; pirmas apie
širdį. Iliustruotas;

450
puslapių;
kaina 4
doleriai.

Visos 3 knygos tik už 6
dolerius! Bet šita be-
protiškai numušta kai-
na galios tik iki Naujų
Metų. Todėl nedelski-
te, bet kiškite į voka
\$6.00 ir siuskite: DR.
ALG. MARGERIS,
3325 So. Halsted St.,
Chicago 8, Ill. Persiun-
timo kaštus apmokame

BENDRUOMENINIS Kanados Lietuvių SAVAITRAŠTIS

NEPRIKLAUSOMA LIETUVA,

išeimas 8-10 puslapių, duoda daugiausia žinių apie Kanados lietuvių gyvenimą ir jo sąlygas. Daug rašo apie visame pasaulyje esančius lietuvius ir okupuotos Lietuvos būseną.

1952 metais "NL" duoda plačią studiją apie Lietuvos sienas ir studiją apie Lietuvos žemės ūkį, paremtą naujausiomis žiniomis iš Lietuvos.

PRENUMERATA: metams \$5.50. ADRESAS: "Nepr. Lietuva", 7722 George St., Ville Lasalle, Montreal, P. Q., Canada.

ATSTOVAS CHICAGOJE: Mr. J. Janulaitis, 3645 So. Emerald Avenue, Chicago, Ill.

SUTVARKYKITE LAIKŲ SAVO AUTOMOBILĮ STASY S DAPKUS

3255 SO. UNION AVENUE

TEL. CALUMET 5-1127

Prityręs mechanikas, turįs moderniausias įrankius, gerai ir

nebrangiai pataiso karoseriją ir nudažo, taip pat sureguliuoja

motorą, kad taupiau naudotų
benziną ir alyvą. Dirbtuvė yra
3231 So. Lowe Ave., įvažiuoti
reikia iš alėjos. Kas negali at-
važiuoti į dirbtuvę, skambinkite
telefonu susitarimui.

GARSINKITĖS "NAUJIENOSE"

NUO ADATĖLĖS PRIE KUMELĖLĖS

Na ir kokios pragariškos patyčios čia kiekviename žingsnyje padorų amerikietį persekioja! Čionykščiai laikraščiai su žurnalais, remiami vietinės televizijos, radijo bei pakelėse išsidėsius skelbimų CIGARETĖ per geriausią vyro draugę perstato!

Tau šypsos solistė, o tu įsimyli cigaretę

Ji, girdi, gerklės nejaudina. O kad tau visas abejones galėtū išblaškyti — mat tu kasdien rūkančius ir dėl to kriunčius sutinki — tai reklama tau sudėgusio teatro solistės dantyse cigaretę parodo. Veidas jos, tiesa, išgražintas — o kada gi grožis nuostabus nezažejo mus visus! Taip tu gražia moterim besigrožėdamas nejučiomis angį užantin įsidedi — cigaretės draugu lieki.

Sportininkas tik už gerą sumą sau cigaretę į dantis — o tu už ką?

O jei ši moteriška reklama tavęs neišjudina rūkymui, tai

apsukrus fabrikantas ir tada nesnaudžia — jis tau pakia daugelio, ypač paauglių, mėgiamą futbolistą. Pastarasis už gerą sumą leidžiasi sodrų cigaretės dūmą betraukias pasirodyti. Nors visi žino, kad geriausi sportininkai, paprastai, nerūko, vienok čionykščio prieauglio pramuštai dėl sporto galvai rūkančioji sporto žvaigždė patraukiančiai atrodo. Jaunimas visai nejučiomis pradeda domėtis tokiuo būdu jam peršama cigarete — juk ji jo gerbėjo lūpose, tai, matyt, nieko sau yra.

— Kad taip ją pamėginus — bent tuo savam garbinamajam prilygus — sukas jaunojo galvoj mintis ir cigaretę jaunimo dantyse smilkti ima.

Moteriškosios prieš veidrodį papsi

O kad moteriškųjų cigarečių vergų susimedžiojus, tai irgi nesnaudžiama — sėkmingai praktikuojama parodyti aktorijų cigarete besigardžiuojantį. Tada Ievos ainės net prieš veid-

rodį pradeda rūkymo mokytis — kad tik kaip nors geriau reklamoj matytą rūkantį gražuo- lį nudavus. Laimei, moteriškosios retai kada rūko — dažniausia jos tik monijas — neužsitraukdamos papsi.

Ne daktaras, bet "daktaras" cigaretei tarnauja

Visų gi žmonių geresniam apmulkinimui net pats "gydytojas" — baltam chalate, su reflektorium ant galvos bei stethoskopu pakaklėj atvaizduotas tipas į reklamos sceną išleidžiamas. — Tik tėmyk, tu galvoti palioves žmogau, — cigaretė tikrai turi būti geras daiktas, jei toks gydytojas jos iš lūjų nemeta, — šaukia fabrikantas apmulkintų žmonių žaliukas ne kojine, bet jau dvyliktan maišan kimšdamas.

Cigaretės vergija visada nemaloni

Taip reklama ir supančioja mus — jaunus, senus, mokytus ir besimokančius — visi pasi- nešam reklamos rodomu keliu į cigaretės vergovę. Vergija visad baisi, bet čia ji ypač nemaloni. Kas stebėjo lignonius, vienas po kito, beveik be pertraukos, ligininėn atvykstančius ir

atsivežančius... *cigarečių pokelius*, tas tų vargšų cigaretės vergų niekad nepamirš. Gali būti jaunas ar visai patsenęs, tik ištyrimui guldomas ar bėmirstas atgabnamas — visi be išimties be cigarečių neatvažiuos. Giminės taip pat stengiasi, kad sergančiajam keliolikos centų vertės "turto" netrūktų. O kai tokių "rūpestingų" vaikų kraujo jų tėvui, vos besugau- nančiam kvapą ir per visus galus kraujais besitaškiančiam — iš vidurių kraujuojančiam, pa- prašai, tai tie cigaretvaikiai iš po gydytojo akių, kaip žydo bitės išnyksta. Nei telefonu jų prisišaukti negali.

Cigaretės vergas lovoj vietos neranda

Cigaretės vergui tikra nelaimė esti, jei jo liga reikalauja absoliutės ramybės — jis visą gyvenimą rūkęs nenustygsta lovoj — rūko prie atidaryto deguonies, save ir savus bendra- lignonius pavojun išstatydamas. Jis keliasi neleistinai, kad dūmą nuošalesnėj vietoj užsi- traukti galėtų. Keliasi ir neat- sikeliamai sukrinta jis, mat, vergas yra. Ir atiminėti cigare- čių negali spėti — lankytojai vietoj paguodos žodžio — ciga- retę su mirtim kovojančiam bruka. Jie taip elgiasi, nes ver- gai yra.

Na, o kaip sergą berūkydami atvejų atvejais savo ligotą stovį astrina; tai nė jaučio oda apie tai aprašymo nesutalpin- tų.

Lietuva tai rožės žiedas

Tokiuos cigaretės vergus be- stebint, miela tėvynė Lietuva baltos rožės sidabrine akimi tau prisistato. Ir ten tiesa, žmo- nės sirgo, rūkė, bet ir saiką pa- žinojo — jie nebuvo vergai. Li- goninėn vykdamai jie savo ra- šytojo knyga, laikraštį turėjo, madaknyge bei rožančium ne- šini gydytojui prisistatė.

Žemiški darbai dangiškus žodžius glušina

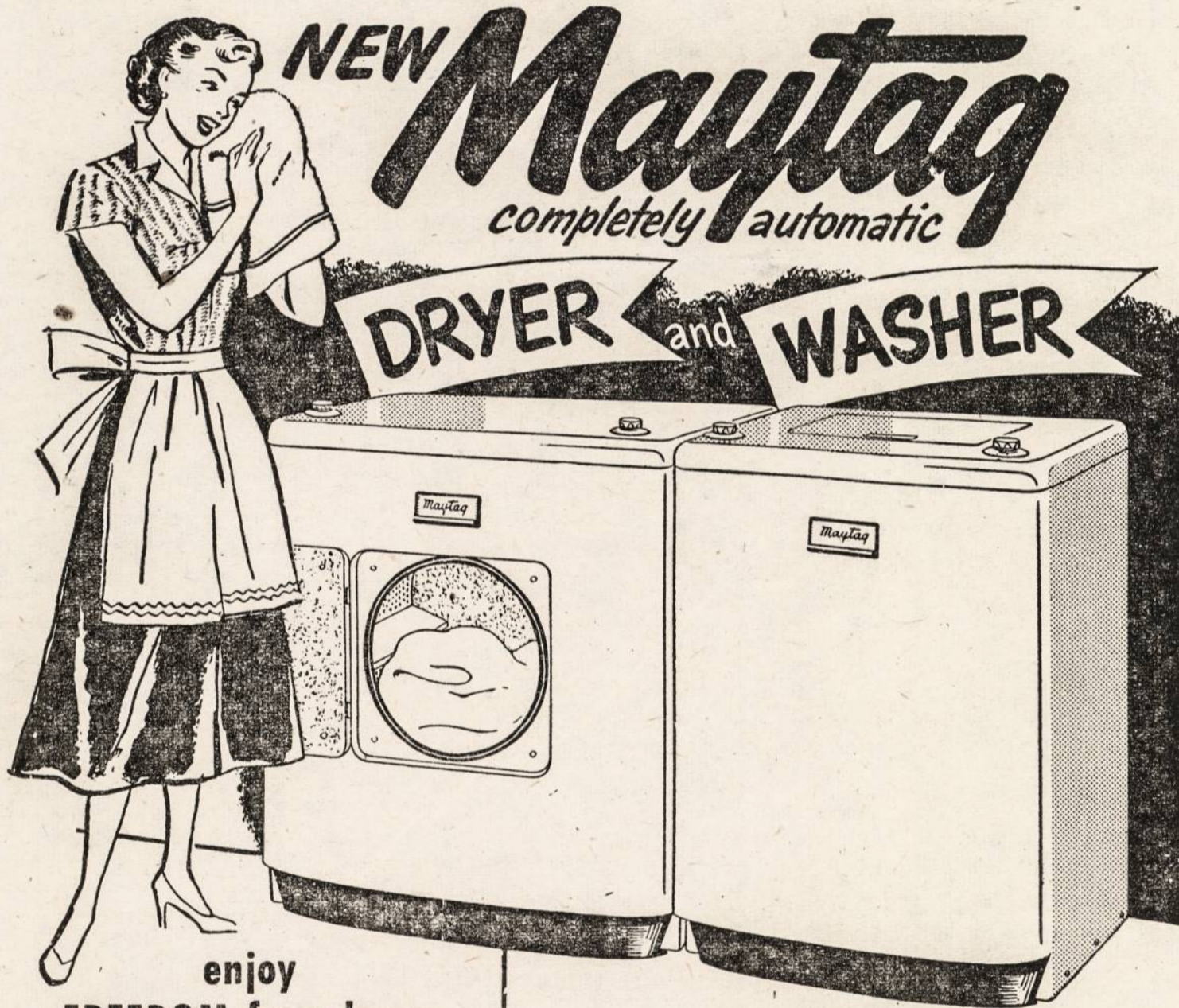
Kodėl musiškis čia dažnai ne musišškai elgiasi? — pasiteirau- si.

— Mes brangiausio turto — idealistų lietuvių stokojam! Tos brangenybės jokioj tautoj nesimėto, ypač čia mes jų pa- sigendam. Švarios aplinkumos, pavyzdingų tėvų, šviesių moky- tojų niekad mums nebus per- daug. Ypač, kad čia dar meš- kos patarnavimą atlieka tuli kalbėtojai, pasakoriai bei pa- mokslininkai — jie dangišku žodžių prisigaude, žemiškų žemų darbų praktikuoti nesilio- vę, žmones pikcina, o jaunimą, tiesiog, atstumia. Taip kai ku- riems pavyzdingiesiems pavyz- dingai nesielgiant jaunų ciga- retės vergų skaičius diena iš dienos auga.

Nuo adatos prie kumelės

Jaunimas nuo adatėlės prie kumelėlės prisišlieja — ciga- retę apvaldęs jis prie HEROJINO ir kitų narkotikų prieina. O nuo čia kelias į visas landynes, kriminalus, žmogžudystes visai gerai išgrįstas yra.

— Lenk medį, kol jis jaunas — sakydavo mūsų tėvai. Ne ki-

enjoy
FREEDOM from hours
of backbreaking work

Why lug heavy, wet loads? Stoop, lift, stretch? Trudge back and forth? Endure raw, chapped hands? Wash and dry the Maytag way...

any time — For clean, dry clothes, load and set the dials.

any fabric — Cotton, silk, man-made materials — white or colored.

Only Maytag has all these Advantages

MAYTAG Dryer

- exclusive Waterfilm action removes all lint and moisture
- no lint trap to clean
- no outside venting
- no dampness in room
- variable heat and time dials for any fabric
- double insulation keeps heat inside
- porcelain-finished drum resists rust
- safety door stops action when opened

MAYTAG Washer

- exclusive Gyrafoam action cleans safely
- automatic — washes, rinses, spins, stops
- no bolting down
- action stops when safety lid is raised
- time, heat controls
- thorough rinsing
- gentle spin-drying won't tangle clothes
- beautiful white finish matches the Maytag Dryer

EASY TERMS • LIBERAL TRADE-IN

Come in and see these work savers

SOLTIS HOME APPLIANCES
AND FURNITURE

2647 W. 51st Street

Tel. HEmlock 4-7095

OPEN MONDAY AND THURSDAY EVENINGS

taip ir čia yra — vis ką padarykim, kad savą atžalyną nuo flirto su cigarete apsaugojus. Jokios tam pastangos, įskaitant ir savo paties pavyzdį, nebūs perdidelės, nes jos mūsų vaikams gyvybę apsaugos, laimingas dienas aniems laiduos. Apsaugokim savuosius nuo adatos — tos menkos cigaretės, tada jiems lengviau bus apsisaugoti nuo nepalyginamai didesnių pragaištingų vilionių, nors anos ir arklio išmiera bei jėga mūsiškiams pirštusi. Negi mes paleisime savuosius nepatyrusius be tvirtaus charakterio į taip slidų ir pavojingą čionykščio gyvenimo kelią! Tikras dalykas, jog anie, bestuburiai būdami, vien traša išnaudotojams liks.

Visai kita kelionė tvirtabūdžio lietuvių šiame krašte — net plienas ir tas tvirtavalių pastangoms paklūsta ir toks lietuvis čia gyvuoja. Tat dar šiandien savą atžalyną grūdinti pradėkim, cigaretę iš jo akiračio išdanginę.

PASTABOS

♦ Estijoje, Maskvos pavedimu, buvo iškilmingai paminėtos Tartu miesto 150 metų universiteto sukaktuvės. Jose dalyvavo su įvairiais pasveikinimais pusėtinai profesūros iš Maskvos ir kitų sovietijos universitetų.

Universiteto rektorium yra Maskvos auklėtinis, surusėjęs estas, silpnai mokąs savo gimtą kalbą. Dabar Tartu, kaip ir kiti sovietijos universitetai, diplomus universitete mokslus baigusiems jau išduoda rusų kalba. Daug paskaitų taip pat skaitoma rusų kalba. Kitas paskaitas net estai profesoriai verčiami skaityti rusų kalba, nes studentų tarpe yra daug Estiją kolonizavusių rusų jaunimo.

Tur būt, skaitytojas nerimaudamas skaitai tą žinutę ir spėji, kad čia įvykusi klaida, nes Tartu universitetas yra švedų įkurtas 1632 metais, kai rusuose tuomet dar visai nebuvo universiteto ir estų žemės rusams nepriklausė. O tūlas skaitytojų prisiminsi, kad 1932 m. tas estų universitetas minėjo trijų šimtų metų savo sukaktuves. Tose sukaktuvėse dalyvavo daug svečių iš profesūros atvykusių iš įvairių kraštų, tame skaičiuje ir Lietuvos Vytauto Didžiojo universiteto profesūra.

Teisinga! Taip ir buvo. Bet komunistai rusai dabar pasišovė patvarkyti ne vien tik dabartį, bet jie savinasi ir praeitį, ją padažydami sau priimtinoje varsoje.

Tartu universiteto įkūrimą rusai komunistai sija su caro Aleksandro vardu, vienu iš stipresnių Pabaltijos tautų rusifikatorium. Štai koku gėdinu keliu jau pasuko komunistai beišsigimstantieji į juodašimčius rusus nacionalistus!

Prisiminkime, kad rusuose pirmas universitetas buvo įsteigtas Maskvoje 1775 m. Pirmasis jo veikimo metais jam pritrūkdavo besimokančių.

Lietuvoje Vilniaus universitetas savo pradžią išveda iš 1578 metų. Be to, Lietuvos pašonėje jau 1544 metais pradėjo veikti Karaliaučiaus universi-

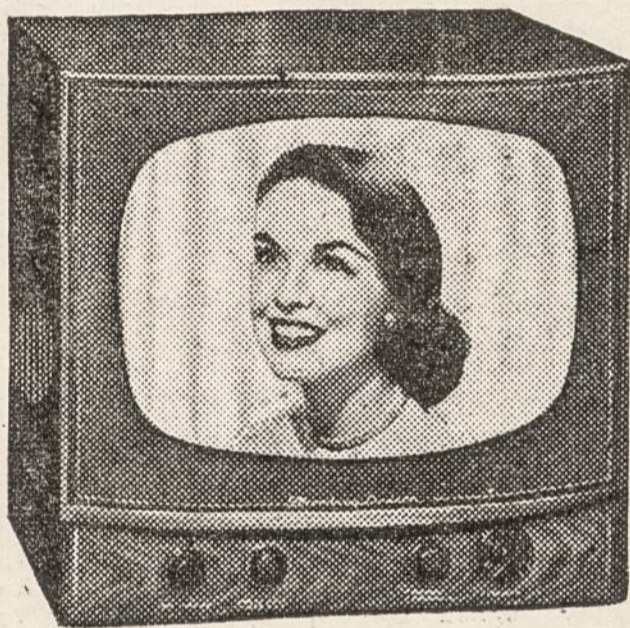
tetas, kuriame nemažas Lietuvos jaunimo skaičius ėjo mokslus.

Skaitykite "N-nas"

"Naujienose"
pasiskelbęs — visus
biznyje nustelbia.

1954

THERE IS NOTHING FINER THAN A STROMBERG - CARLSON

PANAVUE • True Panoramic Vision 21" picture table receiver in beautiful and compact ribbon-stripped mahogany veneers. All-glass front gives maximum picture with console features and performance... fine PM speaker, quickly removable safety glass, tone control, phono jack.

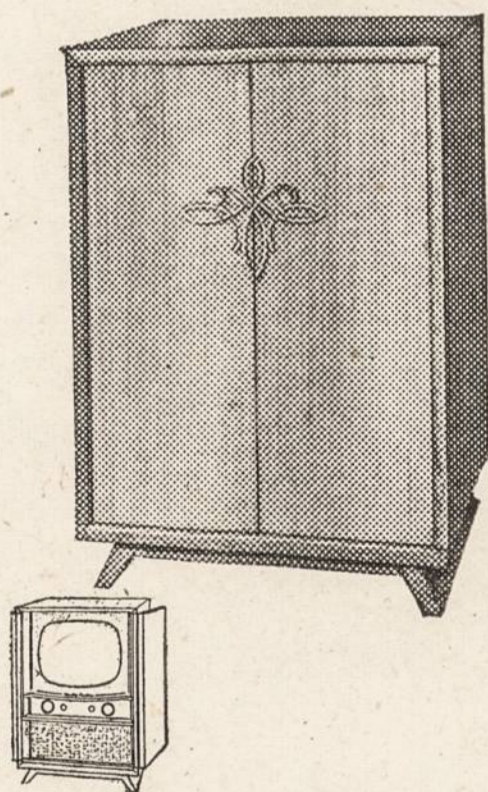
EASY TERMS

INVADER (Mahogany) • Functional design console with entire glass front width devoted to 21" picture tube—sparkling UHF-VHF performance, intercarrier tuning for fine sight and sound. Audio system quality provided by concert-type Alnico 5 PM speaker behind attractive grill. Cabinet, on casters, in handsome mahogany finish (Perma-Veneer).

EASY TERMS

MODERNE • To harmonize with the modern trend in home decoration, this 21" picture receiver in comb-grain lined oak has basically simple lines, lightly touched by gracefully flowing door decorations in a pleasing gold finish. The receiver provides unsurpassed performance on UHF or VHF, with intercarrier tuning for fine audio as well as picture.

ILLINOIS FURNITURE & RADIO COMPANY

1570 N. Milwaukee Ave.

Humboldt 9-1600

BALFas prašo suaktyvinti rūbų rinkliava

Bendrasis Amerikos Lietuvių Šalpos Fondas yra apskaičiavęs, kad tremtinių aprėngimui kasmet reikia išsiųsti į Europą nemažiau šimto tūkstančių svarų įvairių rūbų. Tai nėra didelis kiekis, nes kiekvienam tremtiniui išeina po 10 svarų iš visos siuntos. Be to, patys daiktai nėra visai nauji ir tuo būdu greičiau nusidėvi ir tenka juos dažniau keisti.

Tremtinius drabužiais aprūpina tik BALFas. Iš kitur jie jų negauna. Juos, kaip žinome, daugiausiai suaukoja Amerikos lietuviai. Todėl BALFo Centro Valdyba dabar vėl kreipiasi į visus geros valios ir gailėstingos širdies lietuvius, prašydama aukoti tremtiniams rūbus ir avalynę. Prašome visus BALFo skyrius praveisti rūbų rinkimo vėjus. Į talką, kaip visados, kviečiame parapijas ir organizacijas, nes be jų paramos vajaus darbas netik ne sėkmingas, bet ir neįmanomas.

Šių rūbų vaju prašome praveisti kiek galima didesniu mastu. Kiekvieną aukotoją prašome aukoti kiek galima daugiau. Praėjusiose rinkliavose kasmet pasisekdavo savo tarpe surinkti iki 70,000 svarų rūbų, gi skirtumą, BALFo pirmininkui paprašius, NCWC — katalikų labdaros organizacija duodavo iš tų rūbų, kuriuos ji surinkdavo bažnyčiose Padėkos Dieną (Thanksgiving Day). Tačiau ši organizacija pranešė BALFo pirmininkui, kad šiais metais iš surinktų rūbų Padėkos Dienos proga, per parapijas lietuviams tremtiniams negalės nei kiek skirti, nes šiuo metu į juos kreipiasi milijonai naujų pabėgėlių ir karo aukų iš Rytų Vokietijos, Korėjos ir Tolimųjų Rytų. Taigi visi tos organizacijos rūbų išteklių bus pasiūsti naujai atsiradusiems vargšams.

Tuo būdu šiais metais mums patiems tenka daugiau surinkti, kad galėtumėm pasiūsti tą rūbų kiekį, kuris tremtiniams yra būtinais reikalingas. Visa tai verčia mus šimetinį rūbų vaju suaktyvinti.

Kaip jau esame minėję spaudoje, pageidaujami yra įvairūs aprangos daiktai: įvairūs drabužiai, lovoms antklodės, pagalvės, paklodės, rankšluosčiai, ir t.t. Štai dabar gautuose iš Vokietijos padėkos laiškuose kaip tik prašo tų daiktų ir net užsimena apie nosines. Todėl rinkliavos vykdytojus prašome atkreipti aukotojų dėmesį ir į tos rūšies daiktus.

Suaukotus daiktus tuojau malonėkite nersūsti BALFo Centru, 105 Grand Street, Brooklyn 41, New York, savo lėšomis, nes siunčiant neapmokėta siunta, BALFui sudaroma didelės išlaidos, gi, kaip žinot,

Centro lėšos yra labai ribotos.

Tikimės, kad šis mūsų kreipimasis bus išgirstas ir visi prisidėsime auka ir darbu prie mūsų tremtinių būklės pagerinimo.

BALFo Centro Valdyba

SOTUS ALKANAM PADĖK

AID OVERSEAS, INC., 3133 S. Halsted St., Chicago 8, Ill. DA 6-3859
Bendrovė siunčia maisto siuntinius į Vokietiją ir kitus kraštus, išskyrus SSRS. Pristatymas trunka apie 17 d., nes siuntiniai siunčiami iš Europos sandėlių. Pilnas draudimas. Reikalaukit pilno siuntinių sąrašo.

GARSINKITĖS "NAUJIENOSE"

MUTUAL FEDERAL SAVINGS

Rekordas...

- ★ Įsteigta Chicagoje 1905 metais.
- ★ Nuo 1905 metų ši bendrovė pergyveno karus, ekonomines depresijas, panikas ir krizes ir savo taupytojams išmokėjo kiekvieta sutauptą dolerį
- ★ Aukštus dividendus išmokėjo visada be perstojimo
- ★ Partrauksim jūsų pinigus iš kitur, jei atnešite savo banko knygutę.

Nelaukit—Pradėkit Taupyti Šiandien!

Istaigos valandos: Kasdien nuo 9-tos ryto iki 5 val. po pietų, Ketvirtadieniais nuo 9-tos valandos ryto iki 8 val. vakaro, Trečiadieniais visai neatidaroma.

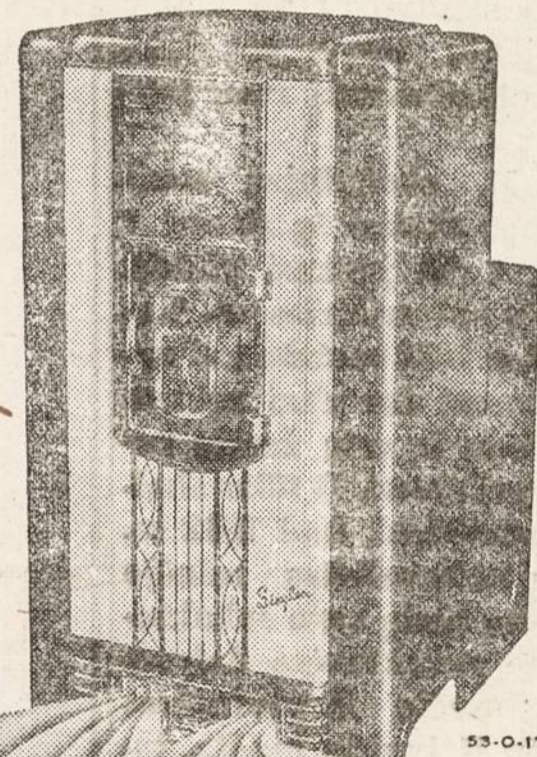
AND LOAN ASSOCIATION

2202 W. Cermak Rd. • Chicago 8, Ill.
JOHN J. KAZANAUSKAS, Pres. • Tel. Virginia 7-7749

SAVE up to 50% on FUEL WITH SIEGLER'S EXCLUSIVE PATENTED TWO-IN-ONE HEATMAKER!

Look at these exclusive SIEGLER features

- Two-in-One Heatmaker
- Saves up to 50% in fuel
- Sieglermatic Draft ends soot and smoke
- Silent-Floating super quiet motor mount
- Lifetime porcelain enamel finish
- 6-way directional Tropical Floor Heat
- Cast iron construction
- Kleen-Fire burner, cleans as it heats
- Summer cooling at the turn of a switch

Tropical Floor Heat
GET TO THE BOTTOM OF THE COLD FLOOR PROBLEM

Guaranteed Electric Appliance and Furniture Company

2876 W. CERMAK ROAD

BISHOP 7-3333

OPEN MONDAY AND THURSDAY EVENINGS.

MONEY BACK GUARANTEE

DĖL KANAUNINKO TUMO LAIŠKO

(Atkelta iš 3 psl.)

pasijusdavo juo esąs. Repeticijos tęsdavosi nuo 7 val. vak. kai kada iki 1 val. nakties, ir taip ištisomis savaitėmis, kol P. Pundzevičius rasdavo vaidintojus pasiruošusius ir veikalą tinkamą išleisti scenon. Žinoma, dėl to teatro darbo P. Pundzevičiaus tiesioginės studijos nukentėdavo, nes, be to, turėjo dar uždarbiauti duoną pamokomis. Už tai jis buvo gavęs titulą "amžino studento"; studijavo 12 metų ir baigė inžineriją prieš pat 1914 metų karą. Baigė mokslus labai gerai ir, diplomą gavęs, tuojau buvo paimtas rusų kariuomenėn. Paskutinis jo pastatymas įvyko 1914 metų užgavėnių metu. Nors tuomet kaip tik ruošė diplominį darbą, bet jaunimo įprašytas, suorganizavo lietuvių gimnazisčių ir studentų teatro mėgėjų būrelį ir surežisavo "Nepasisekė Marytei". 1915 m. "Nepasisekė Marytei" buvo pakartota P. Pundzevičiui jau esant kariuomenėj. Jį pavadavo jo bičiulis inž. Eidrygevičius, kuris buvo irgi nuolatinis vaidintojas. Pundzevičius džiaugėsi naujomis jėgomis priaugant ir stengėsi jaunimui įkvėpt meilę teatrui, plačiai nupasakodamas teatro istoriją, ypač pabrėždamas Stanislavskio "Dailės Teatro" rolę ir reikšmę. Svajojo apie tolygų lietuvių teatrą. Galima drąsiai pasakyti: jei Rygoje nebūtų buvę Pundzevičiaus, kuris per 11 metų atsidėjęs dirbo scenos mėgėjų tarpe, vargiai ar kitas toksai pasišventėlis būtų atsiradęs ir tiek pastumėjęs lietuvių teatro Rygoje išsivystymą.

Kodėl kanauninkas Tumas vietoje Pundzevičiaus iškėlė į pirmąją vietą J. Linartą, palikęs Pundzevičių beveik nepastebėtą, — tam yra keleta patsisavimų. Svarbiausias — tai Rygos lietuvių kolonijos praeities nepažinimas. Mat, kan. Tumas atvyko į Rygą (rusų valdžios iš Lietuvos ištremtas) 1914 m., kai Rygoje buvo sustiprėjusi vaidintojų trupė, kurios taryk priekyje jau stovėjo J. Linartas. P. Pundzevičius turėjo pagaliau baigti savo studijas, nors laisvalaikį pagaudamas, kaip anksčiau minėjau, atėidavo jaunimui į pagelbą. Kan. Tumas, būdamas didelis teatro mėgėjas, susipažino su Linartais ir su jais susibičiuliavo. Ta bičiulystė tęsėsi ir nepriklausomoje Lietuvoje, kur J. Linartas, turėdamas pelningą notaro tarnybą, pralobo ir savo pinigine auka parėmė kan. Tumą — Vytauto Didž. Bažnyčios Rektorių, kai toji bažnyčia buvo restauruojama (atnaujinama). Kai J. Linartas vėliau buvo teismo nubaustas, tai kan. Tumas padėjo jam išeiti iš kalėjimo Prezidento malonės aktu...

P. Pundzevičius gi Lietuvoje buvo kuklus, sąžiningas karo ministerijos darbuotojas. Jo praeities didelio pasišventimo Rygos lietuvių kolonijos gyvenime, Lietuvių teatrą bekuriant, Ne-

priklausomosios Lietuvos laikais mažai kas prisimindavo. Nepastebėjo jo ir kan. Tumas, nors Pundzevičius buvo ne tik režisiorius, bet ir pats teatralinių veikalų kūrėjas pseudonimu — P. Petliukas. Jo veikalai "Neatmezgamas mazgas", "Velias ne boba" ir kiti buvo dažnai Lietuvoje mėgėjų teatrų vaidinami ir publikos mėgiami.

Nepr. Liet. laikais Pundzevičius buvo nuolatinis Valst. teatro lankytojas, sielojosi dėl jo nepasisekimų ir džiaugėsi jo laimėjimais. Ypač nudžiugo Andriui Žilinskiui jaunimo teatrą suorganizavus. Po pirmo "Dėdės Tomo lūšnelės" vaidinimo, įvykusio Liaudies namuose, savo prieteliams pasakė: "dabar mes žengiame tikruoju keliu".

Pundzevičiaus žodžiai išsipildė. Jaunimo teatras, susiorganizavęs Kaune, vėliau persikėlęs į Vilnių, tapo mūsų pažiba ir atnešė teatro mylėtojams tą dvasinį pasitenkinimą, apie kurį jo pradininkai, kurių tarpe buvo ir P. Pundzevičius, pradžioje šio šimtmečio troško, svajojo ir siekė.

Philadelphia, Pa.,
1953 m. lapkričio 4 d.

Boston, Mass.

Tyliai dirba didelį darbą

Yra organizacijų, kurios ir ne kažin ką nudirba, bet apie savo darbus balsiai kalba, bet yra ir tokių, kurios dirba didelį svarbų darbą, bet apie tai visiškai nekalba. Turiu galvoje Lietuvos ūkio Atstatymo Studijų Komisiją. Ar daug kas yra apie ją girdėjęs ir daug mažiau nežino, ką ji dirba. O dirba ji didelį darbą.

Dar Vokietijoje prie Vliko Vykdomosios Tarybos buvo organizuota Planavimo Komisija. Ji ten paruošė šito darbo gaires, ir jas paskelbė storokoj knygoj "Išlaisvintos Lietuvos ūkis". Komisijos vadovas ir didžiausias šito darbo įkvėpėjas ir organizatorius buvo prof. J. Kaminskas.

Dėl emigracijos ir šitas darbas Vokietijoje turėjo būti nutrauktas. Laimingu sutapimu gerokas būrys Lietuvos atstatymo klausimais susidomėjusių asmenų atsidūrė Bostone ir 1950 m. kovo 18 d. jie čia susirinko posėdžio ir nutarė tęsti darbą "Lietuvos ūkio Atstatymo Studijų Komisijos" vardu. Šiuo metu tos komisijos pirmininkas yra J. Audėnas, vicepirmininkas inž. J. Dačinskas, sekretorius arch. J. Okunis, išd. St. Lušys. Nariai: K. Bielinis, agr. J. Daugėla, inž. K. Germanas, agr. Dr. P. Kaladė, agr. A. Musteikis, inž. V. Sirutavičius, Dr. P. Mažeika ir prof. A. Vasiliauskas.

Komisija yra nagrinėjusi daug klausimų, susijusių su Lietuvos atstatymu, daug įdomios medžiagos paskelbusi savo leidžiamuose "Lietuvos ūkio Atstatymo Studijų Komisijos Darbuose", kurių jau išėjo 9 sąsiuviniai. Ten be ko kita buvo atspausdintos plačios ir įdomios šių klausimų studijos: Medžio pramonė Lietuvoj, Lie-

tuvos durpynai, Planavimo ir statybos įstatymas, žemės reformos gairės, Lietuvos elektros ūkis ir t.t.

Lapkričio 7 d. komisija vėl buvo susirinkusi. Susirinkusieji reiškė susirūpinimą, kad bendrai mažiau besidomima išlaisvintos Lietuvos atstatymo klausimais, jaučiamas apsnudimas. Atrodo, lyg ir mūsų aukštieji viešieji veiksniai laikytų komisiją nereikalingu našlaičiu. Nebodama į visą tai Komisija ryžtasi ir toliau tęsti savanorišką darbą ir tyliai nagrinėti Lietuvos atstatymo problemas.

Nutarta pasveikinti netrukus Chicagoj įvykstančią Lietuvių

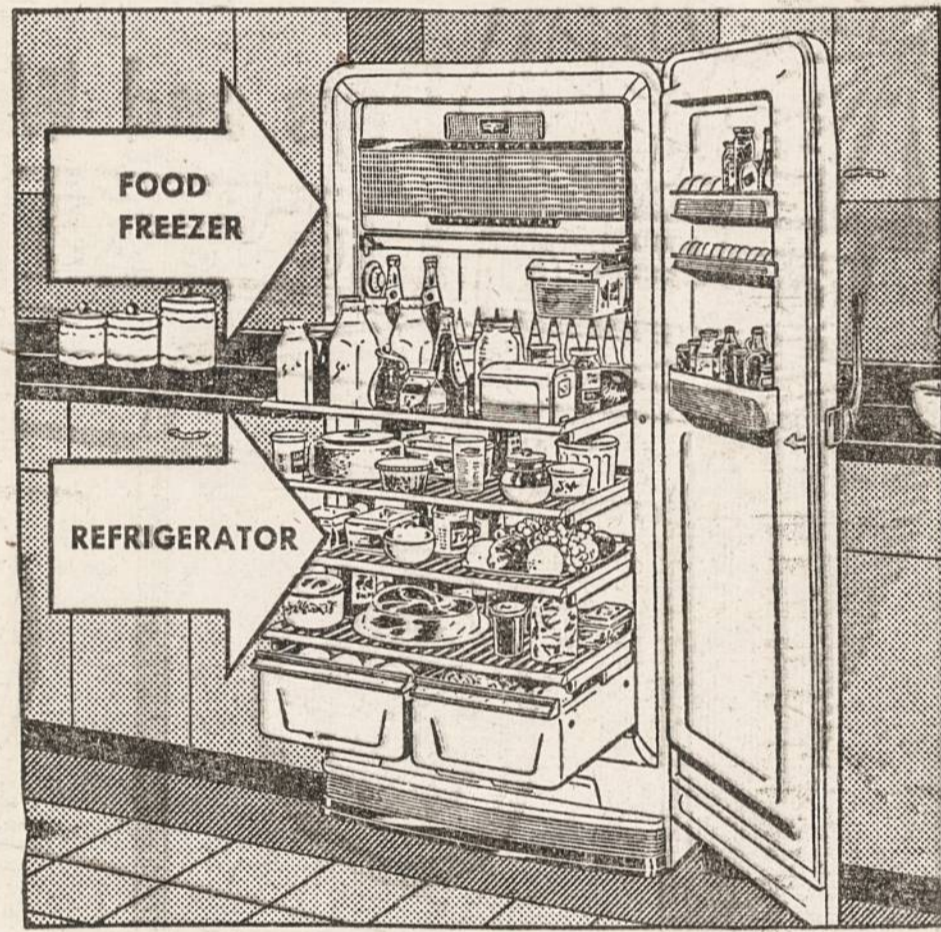
Ekonominę Konferenciją ir atkreipti jos dėmesį į Lietuvos atstatymo klausimų nagrinėjimo reikšmę, į tai, kuo ir kuriais būdais čionykščiai lietuviai galėtų prisidėti prie išlaisvintos Lietuvos atstatymo.

J. Va-gas

"NAUJIENAS" SKAITO VISŲ SRGVIŲ ŽMONĖS: DARBININKAI, BIZNIERIAI, PROFESIONALAI, DVASININKAI, VALSTYBININKAI, MOKSLININKAI JIE ŽINO, KAD "NAUJIENOS" PADUODA TEISINGIAUSIAS ŽINIAS IR GERIAUSIUS RAS-TUS.

Here!

Famous Cycla-matic Frigidaire with the "NEW IDEAS"!

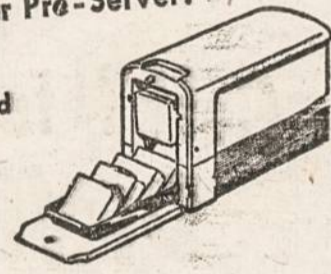
With low down payment,
small monthly payments,
BIG trade-in allowance!

Model IS-106
LIBERAL TRADE-IN
ALLOWANCE

See the wonderful new Butter Pre-Server!

What an Ideal Keeps butter at
safe temperatures—serves it sliced
in easy-spreading patt!

Another Cycla-matic
NEW IDEA!

- Big separate Food Freezer holds up to 47 pounds of frozen foods
- Roomy fresh-food compartment with automatic, safe Levelcold—and Cycla-matic Defrosting that banishes frost before it collects
- Famous Frigidaire Roll-to-You Shelves—sturdy, rust-proof, all aluminum—glide out all the way
- Quickcube Ice Trays with Instant Tray and Cube Release
- Dozens of great new Ideas for smoother, better food-keeping service!
- Powered by the Meter-Miser—best-known cold-maker of them all
- Built and backed by Frigidaire and General Motors

ASK ABOUT ALL THE NEW FRIGIDAIRE FOR 1953!

GARRICK MUSIC SHOPS

4141 W. Madison St. Sacramento 2-2025

7 — NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL. — SATURDAY, NOVEMBER 14, 1953

DABAR! NAUJA

Formulė, Amerpol Tablets
pagalba nuo skaudaus

ARTHRITIS ir REUMATIZMO

Pirmą kartą galite džiaugtis malonia pagalba Naujos, Savybinės formulės, vadinamos Amerpol. Ši įstabi žalsva tabletė turi naujausias skausmui pašalinti medžiagas kartu su Vitaminais B1 ir C. Ji pašalina rausvų, ištinusių sąnarių ir geliančių, sustingusių raumenų skausmą beveik akimirkoje! Taigi, nežiūrint kaip ilgai kentėjot, išsiųskit \$4.00 už 100 tablečių (kartu su siuntiniu ir pakavimu), arba \$15.00 už 500 tablečių — taupmenų siuntinį į:

AMERPOL
Dept. L, 2806 W. Augusta Blvd.,
CHICAGO 22, ILL.

Cleveland, Ohio

Minėkime Vaižgantą

Jau 20 m., kai jo nėra mūsų tarpe. Bet jis gyvas lietuvių tautos atminime savo didele dvasia, tauria širdimi ir milžiniškais darbais. Jo pavyzdžio mums reikia ir mūsų dienose: "Ir tapau savosios, lietuviškos visuomenės tarnas; ne, dar daugiau — jos vergas, dėl jos metų metais nebematęs, kaip skaisiti saulutę šviečia ir džiugina. Kur tik kas man liepė eiti, ėjau..." Vaižganto minėjimą visuomenei, o ypačiai jau-

nuomenei gruodžio 6 d. 6 val. lietuvių salėj rengia Lietuvių Bendruomenės apylinkės švietimo ir Kultūros Taryba. Programoj — K. Žuko ir V. Kavaliausko pranešimai ir aktorius H. Kačinsko Vaižganto kūrybos rečitalis. —T.

♦ Waterbury, Conn., į miesto merus taip pat kandidatavo socialistų ir kitų koalicinis kandidatas A. R. Martino. Deja, jis surinko tik 1,847 balsus. Meru išrinktas iki šiol buvęs meras R. E. Snyder, respublikonas. Jis surinko 23,977 balsus, o jo varžovas demokratas — 20,193.

R. E. Snyder yra labai pla-

čiai žinomas lietuvių tarpe. O Waterburio kas dešimtas gyventojas neabejotinai lietuvis. Neabejotina, kad lietuviai savo balsais jį stipriai parėmė. Ir greičiausiai rėmė ne todėl, kad jis respublikonas, bet kad palankus lietuvių reikalams.

♦ New Yorke suruošta 30 Amerikos moterų tarptautinė paroda turi pasisekimą. Ji gausiai lankoma. Lietuvių moterų toje parodoje sudarytas skyrius taip pat patraukliai lankytojus viliojantis. Lietuvos moterys toje parodoje su savo skyriumi jau septintą kartą pasirodo.

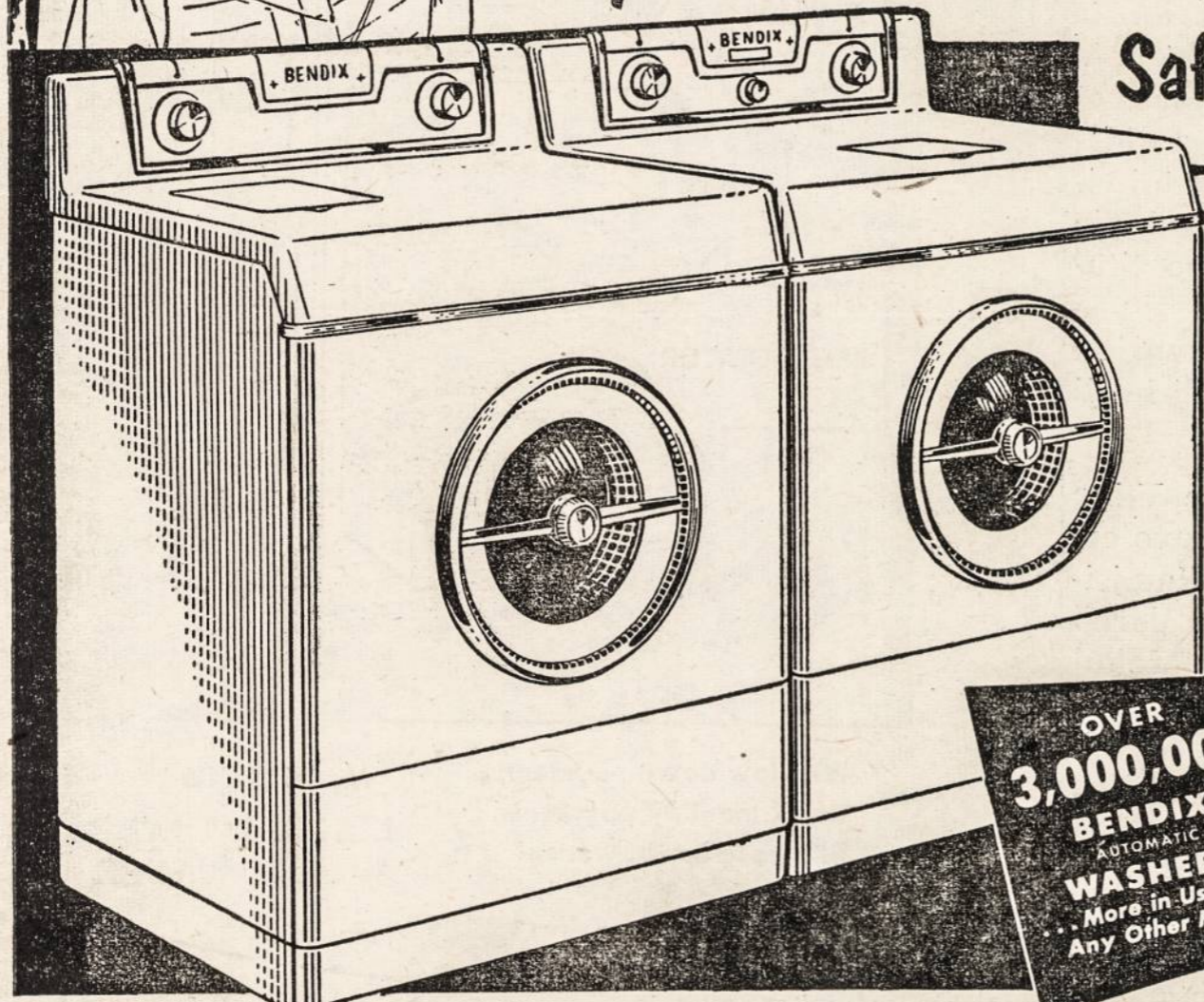
FABRIC-SAFE!

BENDIX Perfect Pair

Drys and Washes **AUTOMATICALLY!**

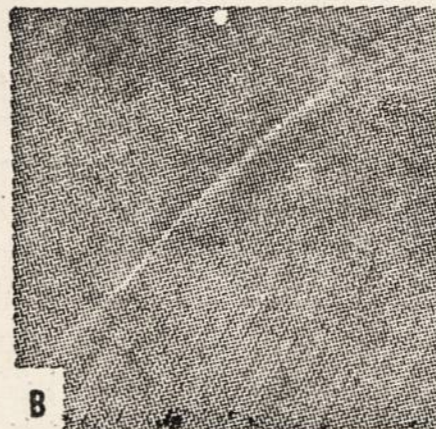
Safe...and Economical!

A

BENDIX FABRIC-SAFE— CLOTHES LAST LONGER

In picture "A" you see what happened to an Orlon blouse, washed 21 times in another make of automatic washer. Picture "B" shows an identical blouse, washed 21 times in a new Fabric-Safe Bendix Automatic Tumble-Action Washer.

B

OVER
3,000,000
BENDIX
AUTOMATIC
WASHERS
...More in Use Than
Any Other Make!

BRAND NEW 1954

fluff 'N tumble
DRYER

Tumble-Action
WASHER

Here's the automatic answer for those new "fabulous fabrics" of yours. The Bendix Tumble-Action Washer is safe, easy, economical for "fabulous fabrics," thorough enough for grimeiest work clothes. All your clothes are washed sparkling clean. The new Bendix Fluff 'N Tumble Dryer is "fabulous," too. Your clothes stay new-looking, last longer—you need fewer clothes because they wash and dry quickly and you can wear them oftener. Fabrics emerge *sunshine* fresh and sweet... while room air stays cool and moisture-free. The Bendix Perfect Pair is *automatically* your best buy.

FREE Valuable, colorful new book which describes uses, characteristics and care of today's amazing new Fabulous Fabrics. Complete information on Orlon, Dacron, Acrilan, Dynel, Rayon and Acetate. This new book is a "must" for homemakers who want up to the minute information on the changing fabric picture. Stop in at our store and get your copy.

BENDIX HOME APPLIANCES • DIV. AVCO MANUFACTURING CORP.

BEE JAY STORES

15 WEST HUBBARD STREET

WHITEHALL 4-3253

OPEN MONDAY AND THURSDAY EVENINGS